

Практика соціальної роботи

УДК [37.013.42: 364.62](043.3)

*Артеменко І. Е.,
к. пед. н., доцент
кафедри теорії та технології
соціальної роботи,
факультет соціально-
психологічних наук та управління,
Національний
педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
(Київ, Україна)*

КОНДУКТИВНА ПЕДАГОГІКА ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ХВОРИМИ НА ДЦП

У статті розглядаються проблеми реабілітації дітей хворих на церебральний параліч. Автор розкриває сутність, зміст і принципи кондуктивної педагогіки. Проведений аналіз дозволив виокремити основні моменти реабілітаційної роботи з хворими на ДЦП у межах кондуктивної педагогіки.

Ключові слова: *реабілітація, кондуктивна педагогіка, педагог-кондуктор, ДЦП, ритмічний намір.*

В статье рассматриваются проблемы реабилитации детей больных церебральным параличом. Автор раскрывает сущность, содержание и принципы кондуктивной педагогики. Проведенный анализ позволил выделить основные моменты реабилитационной работы с больными ДЦП в пределах кондуктивной педагогики.

Ключевые слова: реабилитация, кондуктивная педагогика, педагог-кондуктор, ДЦП, ритмичное намерение.

This paper deals with the problem of rehabilitation of children with cerebral palsy. The author reveals the nature, content and principles of conductive pedagogy. The analysis allowed to isolate the high lights of rehabilitation of patients with cerebral palsy with in the conductive pedagogy.

Keywords: rehabilitation, conductive education, teacher-conductor, cerebralpalsy, rhythmic intent.

Сьогодні в Україні більше 20 тисяч дітей із дитячим церебральним паралічем (далі – ДЦП). Отже, рівень захворюваності ДЦП в Україні становить 2,59 проміле (2,59 хворих на 1000 дітей).

Згідно зі світовою практикою, коефіцієнт більше 2,5 проміле – показник поганого медичного забезпечення в державі, коефіцієнт менше 2,5 проміле показує відносно непогані можливості медицини. У Західній Європі – від 1,5 до 2 проміле. В чому причина такого низького рівня забезпечення в Україні? І як допомогти цим дітям?

Проблема полягає в тому, що в нашій державі спеціалізованих лікувально-реабілітаційних закладів, які можуть надавати допомогу таким дітям, одиниці. Соціальна робота з їх батьками також досить обмежена в обсязі. Тож часто батьки хворих дітей, не чекаючи допомоги від держави, самостійно організують курси реабілітації. Для цього вони запрошують в Україну іноземних фахівців. Однак вартість такого лікування досить велика – 200 доларів за один курс. Держава на такі курси гроші не виділяє, пропонує батькам державні програми реабілітації (їх в Україні 2). Дана стаття присвячена одній із сучасних і ефективних технологій, яка прийшла до нас із Угорщини і продемонструвала високу ефективність, – кондуктивній педагогіці.

Мета статті – розкрити суть, зміст і проблеми використання кондуктивної педагогіки у соціальній роботі з дітьми, хворими на ДЦП, в Україні [2].

Кондуктивна педагогіка – це система реабілітації дітей із церебральним паралічем та іншими руховими порушеннями. Автор технології – угорський педагог і лікар Андраш Петьо, професор кафедри рухової терапії Медичного університету.

Дитячий церебральний параліч – поразка одного або більше відділів мозку або в процесі внутрішньоутробного розвитку, або під час

(або відразу після) пологів, або в грудному / дитячому віці. Зазвичай це відбувається під час ускладненої вагітності, яка є передвісником передчасних пологів [1].

Кондуктивна педагогіка наразі вважається однією з найбільш ефективних методик для подолання рухових порушень у дітей із ДЦП без виражених відхилень у психічному розвитку. Широке застосування цієї системи в нашій країні гальмується тим, що право на підготовку фахівців з кондуктивної педагогіки має тільки Асоціація кондуктивних педагогів. Підготовка здійснюється на платній основі тільки для країн-членів Асоціації.

У чому ж суть даної технології? Кондуктивна педагогіка сформувалася на основі рухової терапії та побудована на єдності методів ортомоторної реабілітації (відновлення “правильних рухів”) та включає в себе навчання рухам, навичкам самообслуговування, трудових навичок, розвиток мовлення, а також розвиток інтелекту. Кондуктивна педагогіка ґрунтується на ідеї, що нервова система, незважаючи на ушкодження, все-таки має можливості для формування нових нервових зв'язків.

На думку професора Петьо, моторні порушення розвиваються не тільки за рахунок пошкодження центральної нервової системи, але в основному через недостатність координації та взаємодії між різними відділами мозку та їх функціями. Ця здатність нервової системи може бути мобілізована за допомогою відповідним чином спрямованого, активного процесу навчання.

Основний принцип кондуктивної педагогіки – активна реабілітація, тобто створення мотивації та націленості свідомості на виконання будь-якої дії.

До принципів кондуктивної педагогіки також слід віднести:

Принцип природовідповідності в реабілітаційній роботі з дитиною. Він диктує необхідність ретельного обліку в процесі соціально-педагогічної роботи з дитиною загальних законів розвитку природи, іншими словами, його природних можливостей. Дотримання вимог цього принципу дозволить найбільш повно використовувати індивідуальні природні можливості кожної дитини в процесі їх спрямованого, доцільного та найповнішого розвитку.

Принцип мобілізації всіх можливостей дитини і стимулювання її самоактивності в межах виконуваної діяльності. В основі принципу лежить активне використання потенціалу самої особистості та її самоактивності в реабілітаційній роботі.

Принцип створення відчуття фізичної та психологічної безпеки. Для найбільш повного самовияву дитини йому необхідно почуття природної фізичної і психологічної безпеки. Таке відчуття створює найбільш “комфортний” стан, довіра до того, з ким він взаємодіє. В даному випадку він може дійсно найбільш повно проявити себе.

Принцип індивідуального підходу в реабілітаційній роботі. Кожна дитина індивідуальна. Вона індивідуальна своєю патологією, можливостями, ставленням до вихователя, самопроявом в активності з прагнення до реабілітації. Принцип дозволяє враховувати тип провідної діяльності дитини і, спираючись на нього, стимулювати самовиявлення в процесі реабілітаційної роботи з ним.

Принцип найбільш доцільного використання індивідуальних і інтеграційних можливостей у реабілітації. В основі принципу, з одного боку, – реалізація індивідуальних особливостей дитини, а з іншого – врахування особливостей його психології – прагнення до спілкування. Спільна (інтеграційна) робота стимулює взаємодію дітей, показує зразки самовияву та прагнення до самоактивності. В реабілітаційній роботі це виступає одним із найважливіших умов дієвості.

Принцип гуманізму. Поняття “гуманізм” і “гуманність” (від лат. *Humanus* – людський) – означають систему поглядів, які визнають цінність людини як особистості, його право на свободу, щастя, захист і охорону його життя, здоров’я. Сутність принципу гуманізму в соціальній реабілітації означає пріоритет соціальної цінності людини, створення умов для захисту його прав, розвитку та виховання, надання йому допомоги в життєвому самовизначенні, інтеграції в суспільство. У реалізації принципу має місце протиріччя: з одного боку, необхідно проявляти більшу участь і жалість, а з іншого – найбільш повно включати дитину “через не можу” в самовиявлення.

Системність і послідовність реабілітаційної роботи дуже тісно пов’язують із терплячістю в навчанні дитини. Вона вкрай необхідна педагогу-кондуктору. Адже динаміка у дитини з ДЦП проявляється дуже повільно. Без терпіння не можливо домогтися результативності.

Тож, в основі технології лежить системний педагогічний підхід, у якому основна увага приділена медико-педагогічній корекції, що спрямована на вироблення самостійної активності та незалежності дитини.

Педагог-кондуктор (фахівець, який проводить заняття в групі дітей, хворих на ДЦП, й володіє знаннями в галузі медицини, психології, педагогіки, дефектології, логопедії та лікувальної фізкультури), займаючись із дітьми протягом усього дня, приділяє увагу тренуванню рухів, мови, психіки, емоційних реакцій. Кондуктор спільно з лікарем

оцінює рухові можливості дитини і сам визначає шляхи їх корекції. Його основна мета – подолання рухової, мовної та психічної недостатності шляхом виховання, розвитку затриманих і корекції порушених функцій. Для цього дитина, починаючи з того моменту, як відкриває вранці очі, повинна постійно усвідомлювати та цілеспрямовано проводити кожен рух, необхідний для того, щоб встати з ліжка, вмитися, поснідати, рухатися по кімнаті тощо. Кондуктор пропонує дитині з допомогою своєрідного аутотренінгу розслабитися, прийняти потрібне для кожного рухового комплексу вихідне положення. Дитина в цей момент наспівує мелодії, які допомагають їй розслабитися. Потім, переходячи до активного руху і під час оволодіння цим рухом, промовляє його, наприклад: “Я стою”, “Я йду”, “Я беру ложку” і т. д. Активне усвідомлення виробленого руху постійно закріплюється найсильнішим подразником – словом, це має результат для стимуляції рухової активності та рухових можливостей.

Навчання довільної рухової активності відбувається в процесі повсякденного життя, тобто становить частину життя самої дитини. Група під керівництвом педагога-кондуктора впродовж дня освоює різні види діяльності – вставання з ліжка, вмивання, прибирання кімнати тощо. Діти природно включаються в комплекс рухів, спрямованих на досягнення будь-якої мети. Кондуктор прагне розвинути у дитини відразу складні функції, в які так чи інакше включаються більш примітивні, при цьому він спочатку не фіксує увагу на якості рухів. Поступово в процесі спеціальних вправ і в повсякденній діяльності рухи вдосконалюються. У деяких випадках основне завдання може бути розподілене на ряд простих дій, які інтегруються в процесі діяльності. Кожній дитині кондуктор підбирає свою, індивідуальну програму занять. Він стежить за виконанням усіх рухів, допомагає довести їх до кінця, якщо дитині на даному етапі це недоступно. Таким чином, у дітей не виникає почуття незадоволення, яке може придушити стимул до дії. Досягнення позитивних результатів створює позитивний емоційний фон і потребу повторити завдання. Повторення в процесі повсякденної діяльності рухових зразків поступово вдосконалює моторику дитини, мовний і психічний розвиток.

Одним з основних моментів кондуктивної педагогіки є групові заняття, які можливі як на рівні наявного інтелекту, так і на рівні простого копіювання. Тож заняття проводяться в спеціалізованих групах чисельністю від 10 до 25 дітей. У групу об'єднані діти з різними руховими можливостями. Вони разом займаються, спостерігають і заохочують

один одного до виконання вправ, до вдосконалення своїх рухових навичок. Робота в групі породжує в дітей бажання наслідувати тих, у кого рухові навички більш розвинені. До роботи в групі активно залучаються батьки, що допомагає активізувати їхню позицію, навчити правильно працювати з дитиною вдома, поліпшити атмосферу в сім'ї. Кондуктори керують групою та забезпечують мотивуюче оточення й емоційну підтримку.

Цілі програми визначаються загальним рівнем розвитку групи та вміннями кожної окремої дитини.

Заняття в групах є структурованими і проводяться відповідно до розробленої програми. Програма включає в себе блоки, які складаються з комплексів вправ і педагогічних занять, які проводяться в ігровій формі. Комплекси вправ, а також завдання, що входять до них підбираються залежно від характеру патології дитини, її рухових та інтелектуальних можливостей. Всі вправи комплексу базуються на фізіологічних рухах.

До комплексу входять вправи з різними предметами та спортивними приладами, вправи з м'ячем, на сходах з гімнастичною палицею, а також ходьба з ускладненими завданнями та вправами біля шведської стінки. При проведенні рухових вправ використовується спеціально розроблене для цієї методики меблеве обладнання – драбинки, столи, бокси, виготовлені з дерев'яних заокруглених лакованих планок.

Під час занять широко застосовуються ритм і пісні в техніці, яка називається “ритмічний намір” (rhythmical intention). Ритмічний намір – це словесні ритмічні інструкції, які подаються під час виконання серії завдань. За допомогою ритму, пісень і віршиків задається фоновий ритм рухової активності, який сприяє навчанню та мотивації дитини, а також допомагає привернути увагу до того руху, який здійснюється у даний момент.

Ефективність участі дитини в реабілітаційному процесі залежить в значній мірі від мотивації. Як правило, діти з ДЦП пасивні у своїх діях. Метод кондуктивної педагогіки вимагає активної участі дитини в подоланні своєї неповносправності. Правильно поставлена мета дає дитині належну мотивацію до занять, підвищує самооцінку. Програма занять передбачає безперервну участь дитини в різних видах діяльності, які вчать дітей думати і діяти в різних ситуаціях. Велике значення у формуванні мотивації має прагнення дитини до успіху та досягнення прогнозованого результату. Тому навіть дуже незначний успіх отримує позитивну підтримку та заохочення в кондукторів.

Література:

1. Казакова Елена. Кондуктивная педагогика – метод развития ребенка с церебральным параличом / Е. Казакова [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://dcpmama.ru/konduktivnaya-pedagogika-metod-razvitiya-rebenka-s-dcp.html>. – Назва з екрана.

2. Тропотяга Оксана. Почему детям с ДЦП в Украине негде лечиться / О. Тропотяга [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

http://24tv.ua/ru/pochemu_detjam_s_dcp_v_ukraine_negde_lechitsja_n721335. – Назва з екрана.

3. Высший институт имени Андраша Петё [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://www.peto.hu/start/hu/>. – Назва з екрана.